

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА БІБЛІОТЕК

В.О. ЯРОШИК

СПРАВИ ХАРКІВСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Харківська державна бібліотека ім. В.Г.Короленка є універсальною бібліотекою, що має великий досвід краєзнавчої роботи, спрямованої на пропаганду української національної культури.

В 1906 р. за ініціативою відомих харківських вчених Д.І.Багалія, М.Ф.Сумцова в ній було відкрито перший в Росії український відділ, якому в 1911 р. було присвоєно ім'я Т.Г.Шевченка.

Попри жорстокий тиск російського царизму на українську культуру, співробітники бібліотеки зібрали найзначніші твори українських письменників, у тому числі і прижиттєві видання (у ХДНБ є унікальна їх колекція), що були надруковані в Росії у 80-ті – першу половину 90-х років XIX ст., а також праці з історії, етнографії, географії, економіки України тощо. Великим попитом у фахівців користується каталог книг, виданий бібліотекою у 1912 р. Останнім часом значно зріс інтерес читачів до творів Д.Яворницького, Д.Багалія, М.Сумцова, П.Єфименка, до "Архива Юго-Западной России", альманаха "Молодик", журналів "Киевская старина", "Літературно-науковий вістник", "Украинская жизнь", "Записок літературно-наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка", газет "Діло", "Рада".

Сьогодні фонд ХДНБ налічує понад 6 млн. одиниць зберігання, серед яких тільки 600 тис. видано українською мовою. На жаль, взагалі поповнення бібліотеки літературою помітно уповільнилося. В республіці згідно з темпами видавництва намічено видати тільки трохи більше 20% книжок українською мовою.

Краєзнавчий фонд нашої бібліотеки становить 50 тис. примірників, 30% – література, видана українською мовою. Близько 5 тис. – дореволюційні видання про Слобожанщину.

Нині значно зросла кількість бібліографічних довідок про історію краю, національну символіку, народні свята та ін. Протягом останнього року виконано близько 5 тис. таких операцій.

На замовлення товариства "Спадщина" нами підготовлено понад 60 описів бібліографічних списків про творчість Д.Яворницького, Б.Грінченка, Г.Хоткевича та ін.

Інтерес до української культури та історії помітно зріс і за рубежем. Так, для французьких кінодокументалістів було здійснено науковий пошук матеріалів про зв'язки відомого піаніста А.Рубінштейна з Харковом, для американських вчених підготовлено бібліографічний список про історика А.Єфименка, для болгарських – матеріал про наших славних земляків Алчевських.

Науковці і культурні діячі з Австрії, Італії, Польщі, Канади та інших країн стали частими читачами відділу краєзнавства. Для них являють інтерес покажчики (вони підготовлені працівниками саме нашої бібліотеки), до яких ввійшли праці про Леся Курбаса, О.М.Бекетова, Г.Квітку-Основ'яненка, С.Васильківського.

Одна з ділянок краєзнавчої роботи – створення покажчиків місцевої періодики. Так, нами укладено покажчик змісту журналу "Прапор" (1936 – 1988 рр.), готується подібне видання змісту журналу "Червоний шлях" (1923 – 1936 рр.), який ще зовсім недавно знаходився у відділі спеціального зберігання.

На важливу справу пропаганди національних надбань спрямоване співробітництво книгозбірні з місцевим видавництвом "Прапор". Його редколегія інформує читачів ХДНБ про творчі плани видавництва, приймає до уваги побажання і поради рецензентів з нашого краєзнавчого відділу. Так, за пропозицією ХДНБ до перспективного плану "Прапора" було включено перевидання "Автобіографії" видатного українського вченого, нашого земляка Д.І.Багалія.

За допомогою Харківської єпархії ми сподіваємось перевидати низку цінних дореволюційних видань, як-то: "Историческая хронология Харьковской губернии" (укладач К.П.Щелков, 1882 р.), "Описание Харьковской епархии в 5-ти отделениях" (укладач Філарет

(Гумілевський), 1858 р.). Деякі видання Української православної церкви вже надійшли у фонд бібліотеки.

Клуб ' 'Краєзнавець' ', що діє при бібліотеці, об'єднує людей різних за фахом, освітою, віком. Тут читаються лекції з історії краю, охорони пам'яток історії та культури, про діяльність видатних учених, художників, артистів, життя та діяльність яких пов'язана з Харківщиною. Великий інтерес викликали вечори, присвячені письменникам О.Вишні, В.Чичвянському, Ю.Стадниченку, О.Ковальовій, В.Левіну, художникам М.Самокишу, С.Васильківському, академіку архітектури О.Бекетову.

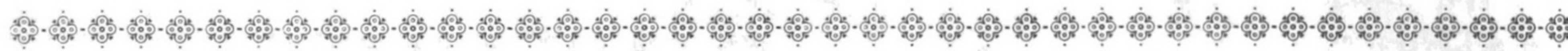
У відділі краєзнавчої роботи створено фонд-альбом, який вміщує довідковий матеріал з історії харківських вулиць. У ньому є статті про пам'ятники архітектури,

діяльність артистки О.Кадміної, архітекторів О.Бекетова, Е.Васильєва, вихідців із Слобожанщини та ін.

Слід зазначити, що краєзнавці-читачі здійснюють по суті професійні дослідження з історії краю, є авторами путівників, нарисів у пресі.

Краєзнавці беруть участь в акціях моральної спрямованості — у поверненні вулицям Харкова їх історичних назв, у відкритті меморіальних дошок на честь видатних діячів. У полі постійної уваги краєзнавців і не менш благородна справа: разом з Товариством охорони пам'яток, працівниками літературного та історичного музеїв обстежується меморіальна частина міського кладовища.

На вістрі часу — відродження у бібліотеці українського відділу.

ЛИСТИ НАШИХ ЧИТАЧІВ

У ПОШУКАХ БОРЖНИКА

Як боротися з читацькою заборгованістю? Ця проблема, на жаль, не обминає жодну установу.

Звіти по Київському політехнічному інституті показують, що майже третина читачів заборгувала книгозбірні. І це з 34 тисяч студентів, яких обслуговує відділ навчальної літератури науково-технічної бібліотеки КПІ. Приміром, тільки у 1990—91 рр. боржників нараховувалось до 900 чоловік.

'Традиційні' заходи (перереєстрування читацьких квитків, листи-нагадування і т.п.) не дають належного ефекту.

Втім, від усталених форм захисту книги від читача ми не відмовляємося.

З КПІ щорічно відчисляється понад 4000 студентів. Деякі з них 'забувають' документи в інституті. Забутість ця часом триває роками. Страждають на що 'хворобу' й іноземні студенти, котрі з різних причин терміново покидають нашу країну.

Раніше бібліотека на рік укладала договір з нотаріальною конторою, яка на кожного нашого боржника оформляла припис. Послуги були безкоштовні, потім ціна на них стала зростати.

Частково ми віддаємо ці гроші інституту тоді, коли судові інстанції впливають на нашого боржника, той повертає книги, і компенсує витрати на оформлення виконавчого припису.

Приміром, за 1991 р. нам вдалося оформити 162 таких листи на 1149 книжок. І 75 читачів повернули нам 553 примірники, а 28 — сплатили за кожний загублений екземпляр у 10-ти кратному розмірі.

Для оформлення нотаріального припису необхідно здавати копію читацького формуляру з підписом студента і копію всіх книжкових формулярів, не повернутої ним літератури.

Необхідно виділити працівника, на якого покласти

численні операції аж до відправки документів до суду (від нотаріуса ми отримуємо тільки виконавчий припис і печатку).

Нотаріус не несе відповідальності за термін оформлення виконавчого припису, а суд (як ми переконалися) — за те, щоб борг був стягнутий, тому ми часто не одержуємо відповіді на виконавчий лист і знову змушені писати скаргу.

Якщо адресат вибув, бібліотека розпочинає його пошуки самотужки: надсилає запити в районний чи міський ВВС, у міськдовідку. Ще несприятливіша ситуація для повернення книг, коли боржник не працює, відшкодувати збитки не спроможний.

Нотаріусу стало не вигідно займатися бібліотечними справами, позаяк основний прибуток він отримує від інших, вигідніших справ. Дедалі більш неохотно укладаються і договори щодо майбутньої з нами роботи.

Отже, давайте разом подумаємо, як створити єдине нотаріальне обслуговування бібліотек, організувати, скажімо, спеціальну контору, яка б займалася стягненням боргів, спростила процес оформлення виконавчого припису.

Така установа могла б вирішувати і питання про боржників-іноземців, котрі ввозять літературу, що належить книгозбірням.

Наголошую: складання нотаріального припису справляє враження навіть на злісних винуватців.

Поки що виконавчий припис згідно із законодавством нотаріальна контора може оформити, якщо читач не повернув книгу протягом 3 років (і не більше).

При розробці нової інструкції про збереження книжкових фондів у ній слід врахувати специфіку вузівських бібліотек і надати їм право при оформленні виконавчого припису на читача-недбайла, встановити строк користування літературою з урахуванням терміну навчання студента в інституті.

Т. Ю. МЕЖЕРИЦЬКА,

завідувачка відділу навчальної літератури НТБ Київського політехнічного інституту